

СИМПОЗИЈУМ

КУЛТУРА И ИДЕНТИТЕТ БУЊЕВАЦА

Програм симпозијума и књига апстраката

Нови Сад, 18. фебруар 2017. године

СИМПОЗИЈУМ КУЛТУРА И ИДЕНТИТЕТ БУЊЕВАЦА

Организатор

Музеј Војводине, Дунавска 35-37
Нови Сад, 18. фебруар 2017. године
www.muzejvojvodine.org.rs

Покровитељ

Покрајински секретаријат за културу,
информисање и односе са верским заједницама

Место одржавања симпозијума

Скупштина Аутономне покрајине Војводине
Нови Сад, Владике Платона бб

Одбор симпозијума

др Драго Његован, председник Одбора,
др Сузана Кујунџић Остојић,
др Небојша Кузмановић,
др Милан Мицић,
Невенка Башић Палковић,
мр Лидија Мустеданагић,
др Александар Хорват, секретар

Штампање публикације омогућио је Покрајински секретаријат
за културу, информисање и односе са верским заједницама

ПРОГРАМ СИМПОЗИЈУМА

Култура и идентитет Буњеваца

Скупштина Аутономне покрајине Војводине,
Нови Сад, Владике Платона бб,
субота, 18. фебруар 2017.

9.30–10.30 Улазни хол Скупштине АП Војводине
Пријем учесника, гостију и новинара
(Секретаријат симпозијума)

10.30–11.00 **Сала бр. 1**
Пленарна седница: Отварање симпозијума и поздравни говори
проф. **Мирослава Штаткића**, покрајинског секретара, др **Небојше**
Кузмановића, заменика покрајинског секретара и гостију
Председава: др Драго Његован

РАД ПО СЕКЦИЈАМА

Сала бр. 1
Секција I

Модератори:

Проф. др Слободан Бјелица, Мирко Бајић и проф. др Саша Марковић

- 11.00–11.15 Проф. др **Владан Гавриловић**, Заједнички живот Срба
и Буњеваца у Сомбору до 18. века
- 11.15–11.30 **Владимир Нимчевић**, Српски, италијански и немачки
извори о досељавању Буњеваца у Бачку током 17. века
- 11.30–11.45 **Зоран Вељановић**, Архивска грађа о Буњевцима
у Историјском архиву Суботица
- 11.45–12.00 **Милан Степановић**, Фрањевачки ред и верски живот
сомборских и осталих бачких Буњеваца у XVII
и XVIII столећу
- 12.00–12.15 Проф. др **Саша Марковић**, Буњевци и Велика народна
скупштина Срба, Буњеваца и осталих Словена у Банату,
Бачкој и Барањи 25. новембра 1918.
- 12.15–12.30 Проф. др **Слободан Бјелица**, Војвођански радикали
и Буњевци у Краљевини СХС
- 12.30–12.45 **Гавро Буразор**, Бачки Буњевци за време Другог светског
рата (1941–1945)

12.45–13.00	Александар Рајевац , <i>Наше новине</i> : један лист бачких Буњеваца за време Другог светског рата
13.00–13.15	Дискусија
13.15–14.30	Пауза за ручак
14.30–14.45	Проф. др Дејан Микавица , Идеолошка и политичка прекретница у тумачењу националног идентитета Буњеваца 1945. године
14.45–15.00	др Милан Мицић , Наредба ГНОО Војводине од 14. маја 1945. године о Буњевцима и Шокцима – одлука о одређивању идентитета
15.00–15.15	др Драго Његован , Војвођанска полиција као инструмент кроато-комунистичког пројекта хрватизације Буњеваца у Бачкој после Другог светског рата
15.15–15.30	Мирко Бајић , Напад на етнички идентитет Буњеваца после Другог светског рата – Наредба ГНОО за Војводину и начин спровођења наредбе
15.30–15.45	Жељко Бошњак : Пописи становништва СФРЈ као доказ живљавости буњевачког етничког идентитета – категорија „остали“ у многим местима Бачке у пописима од 1948. до 1990.
15.45–16.00	Проф. др Слободан Орловић , Противусправност асимилаторских правних аката и мера према Буњевцима и Шокцима по ослобођењу 1945. године
16.00–16.15	Дискусија

Сала бр. 2
Секција II

Модератори:

проф. др Александар Раич, проф. др Жарко Бошњакковић
и др Биљана Сикимић

11.00–11.15	проф. др Александар Раич , Етничка аутохтоност и формирање националног идентитета бачких Буњеваца
11.15–11.30	Мијо Мандић , Први помени Буњеваца у историји
11.30–11.45	др Александар Хорват , Од премодерног ка модерном етничком идентитету: јужноугарски Буњевци у другој половини 19. века
11.45–12.00	Звонко Стантић , Породичне задруге бачких Буњеваца од XVIII до XX века

- 12.00–12.15 **Станислава Луткић**, Сомборски и суботички салаши као јединствени животни простор Буњеваца
- 12.15–12.30 **Невенка Башић-Палковић**, Историјат периодике код Буњеваца од 1868. до 1944. године
- 12.30–12.45 **Вања Колар**, Буњевачко новинарство од времена препорода до данас
- 12.45–13.00 **Иван Седлак**, Буњевачки припородитељи и култура Буњеваца у периоду националног припорода у другој половини 19. века – време Ивана Антуновића
- 13.00–13.15 **Дискусија**
- 13.15–14.30 Пауза за ручак**
- 14.30–14.45 проф. др **Ференц Немет**, Лексикални рад „творца буњевачки ричи“, националног препородитеља, Амброзија Шарчевића у другој половини 19. века
- 14.45–15.00 Др **Сузана Кујунџић-Остојић**, Буњевачка књижевност и борба за посебност буњевачког говора и језика Буњеваца
- 15.00–15.15 проф. др. **Жарко Бошњакловић**, Особеност буњевачког говора
- 15.15–15.30 Др **Биљана Сикимић** и **Теодора Вуковић**, Дигитална заштита буњевачких говора
- 15.30–15.45 **Дискусија**

Сала бр. 3
Секција III

Модератори:

проф. др Весна Марјановић, Никола Бабић и мр Катарина Радисављевић

- 11.00–11.15 проф. др **Весна Марјановић**, О „читању“ обичаја Буњеваца у Бачкој
- 11.15–11.30 др **Татјана Богојевић**, Чланци о Буњевцима у „Летопису Матице српске“
- 11.30–11.45 **Мирјана Саванов**, Педагошки рад код Буњеваца
- 11.45–12.00 **Антун Ромић**, Народне игре – фолклорно стваралаштво
- 12.00–12.15 **Тамара Бабић**, Музичко стваралаштво Буњеваца
- 12.15–12.30 **Дамир Ишпановић**, Магијска улога дара у свадбеним ритуалима бачких Буњеваца. Однос обреда и поезије
- 12.30–12.45 мр **Катарина Радисављевић**, Буњевачка народна ношња и национални костим у збирци за народне ношње и одевање Музеја Војводине

- 12.45–13.00 **Братислава Идвореан-Стефановић**, Неки трагови изобичајених текстилних традиција код бачких Буњеваца
- 13.00–13.15 **Дискусија**
- 13.15–14.30 Пауза за ручак**
- 14.30–14.45 мр **Татјана Бугарски**, Израда предмета и слика од сламе као симбол идентитета Буњеваца
- 14.45–15.00 **Никола Бабић** и **Ката Кунтић**, Народни обичаји као савремене манифестације (Велико прело и Дужијанца)
- 15.00–15.15 **Никола Бабић**, Историја новоформираних буњевачких институција: Буњевачка матица, Национални савет буњевачке националне мањине, Буњевачки информативни центар и остале институције за културу и информисање
- 15.15–15.30 проф. др **Владимир Ђурић**, Остваривање и заштита мањинских права Буњеваца у Републици Србији
- 15.30–15.45 **Дискусија**

Сала 1

- 16.30–17.00 **Пленарна седница:** Извештај модератора секција и

Закључци учесника Симпозијума

Председава: др Драго Његован

КЊИГА АПСТРАКАТА

Проф. др Владан Гавриловић
Филозофски факултет у Новом Сад
Одсек за историју

ЗАЈЕДНИЧКИ ЖИВОТ СРБА И БУЊЕВАЦА У СОМБОРУ ДО СРЕДИНЕ 18. ВЕКА

Апстракт: Срби и Буњевци су готово одувек живели једни поред других на територији Сомбора. Њихова међусобна трпељивост произилази из заједничког етничког порекла, као и верске толеранције која се развила у Сомбору и околини између ове две заједнице. Изричите податке о православном пореклу Буњеваца је изнео буњевачки граничарски мајор Марко Марковић, средином 18. века. Најбољи доказ међусобне трпељивости и заједничког живота и добробити за средину у којој су се налазили је тзв. Алтернатива из 1748. Документ заснован на верској толеранцији и међусобном уважавању српске и буњевачке средине. Елибертацијом Сомбора, његовим проглашењем за Слободни краљевски град 1749. године, међусобан суживот и поштовање нису прошли, него су само наново утврђени, а српско-буњевачка толеранција у Сомбору траје и данас.

Кључне речи: Срби, Буњевци, Сомбор, суживот.

СРПСКИ, ИТАЛИЈАНСКИ И НЕМАЧКИ ИЗВОРИ О ДОСЕЉАВАЊУ БУЊЕВАЦА У БАЧКУ ТОКОМ 17. ВЕКА

Апстракт: У раду су приказани српски, италијански и немачки извори који се односе на досељавање Буњеваца у Бачку током 17. века. Писани на различитим језицима и писмима, и у различите сврхе, завршили су, логично, на различитим местима Европе. Један део њих похрањен је у Архиву аустријског дворског ратног савета у Бечу и он је захваљујући залагањима научника као што су Иштван Ивањи, Алекса Ивић, Јован Ердељановић, Јован Радонић, Бранко Перунчић, Славко Гавриловић и други добро проучен. Други, али ништа мање значајнији део, налази се у Ватиканској библиотеци. Од ових један број је написан на западној варијанти српске ћирилице, погрешно назване босанчица, а у хрватским научним круговима и арватица. Део њих ушао је у збирку докумената *Acta Bosnae* коју је приредио Еузебије Ферменцин. Међутим, судећи по напоменама Ивана Антуновића, Бернардина Уњија и Анте Секулића, може се наслутити да у Ватикану има још за ову тему релевантних докумената који нису објављени. Све ове наведене изворе можемо, с обзиром на језик и писмо којим су писани, поделити у три групе: српске, италијанске и немачке. Као важније представнике трију група можемо издвојити следеће: 1) Писмо од септембра 1668. писано босанчицом, а које су потписали католици из Баје, Бајмока и Сомбора. 2) Писмо написано на једном италијанском дијалекту у Сомбору 1. марта 1677. године, у којем се локални католици с презименима карактеристичним за Буњевце (Jurich, Antunovich, Stipanovich) захваљују папи што им је за епископа поставио фрањевца Матију Брњаковића. 3) Једна белешка Експедиционом протоколу написана септембра 1687. године на немачком с латинским елементима, у којој је 5.000 Буњеваца предвођених вођама Дујом Марковићем и Јуром Видаковићем названо Србима католицима (Rasciani catholici, catholicen Rätzen). Сврха овог рада је да се на једном месту наброје, репродукују и с тим у вези коментаришу, сви важнији извори који се односе на досељавање Буњеваца у Бачку током 17. века. Стављање појединих извора— у овом случају то су извори који се односе на досељавање Буњеваца— у први план, не води нужно једностраном приказивању догађаја и прилика у Бачкој у 17. веку, него, напротив, бољем познавању истих. Познајући локалне прилике на основу појединих докумената, можемо их, користећи постојеће знање које са своје стране има основу у другим изворима који овде не улазе у разматрање (реч је пре свега о турским изворима), ставити у један шири историјски контекст, као што је то урадио Јован Радонић својим рефератом о досељавању Буњеваца у Суботицу из 1954. године, одржаним на седници САНУ – Одељења друштвених наука.

Кључне речи: Буњевци, Бачка, 17. век, Суботица, Сомбор.

Зоран Вељановић, Виши архивиста
Историјски архив Суботица
zoranveljanovic19@gmail.com

АРХИВСКА ГРАЋА О БУЊЕВЦИМА У ИСТОРИЈСКОМ АРХИВУ СУБОТИЦА

Апстракт: У раду је описана архивска грађа о Буњевцима која се налази у депоима Историјског архива Суботица, као саставни део постојећих фондова и збирки. Приказани су и описани фондови и збирке који у свом називу носе буњевачко име, а потом и они фондови у којима се, између осталог, налази мања или већа количина архивске грађе о Буњевцима. За прве, где су најзначајнија буњевачка културна, просветна или добротинска друштва, дат је архивистички опис фондова и збирки који садрже историјску белешку о фонду, историјат фонда, историјат ставараоца фонда, основне карактеристике садржаја грађе, као и описи важнијих појединачних докумената који се односе на Буњевце у Војводини, односно из Суботице и северне Бачке, уопште за период од 1743–2013. године.

Кључне речи: Историјски архив у Суботици, архивска грађа, фондови и збирке, Буњевци, Војводина, Суботица.

Milan Stepanović
Publicista i zavičajni istoričar
milan.stepanovich@gmail.com

FRANJEVAČKI RED I VERSKI ŽIVOT SOMBORSKIH I OSTALIH BAČKIH BUNJEVACA U XVII I XVIII STOLEĆU

Apstrakt: Prvi pomeni Bunjevaca u Bačkoj vezani su za crkvene arhive i franjevački red provincije Bosne Srebrne koji je preuzeo dušebrižništvo nad Bunjevcima, od vremena njihovog najranijeg doseljavanja, pa sve do kraja XVIII stoleća. Podaci o delatnosti franjevaca među bačkim Bunjevcima predstavljaju najstarije i skoro jedine izveštaje o migracijama, brojnosti, geografskoj poziciji, verskom životu, pismenosti i svakodnevnim nedaćama ovog etnikuma tokom šest poslednjih decenija turske uprave u Bačkoj. Nakon turskog povlačenja, još puno stoleće franjevci i njihove rezidencije i konventi (samostani), bili su jedina duhovna i prosvetna središta Bunjevaca, kako u Somboru, tako i u drugim većim naseljima gde su Bunjevci živeli (Baja i Subotica). U znatnoj meri bački bunjevački svet je duhovno i jezički opstao i u najtežim vremenima, upravo zahvaljujući dušebrižništvu franjevačkog reda.

Ključne reči: Bunjevci, franjevački red, rezidencije, samostani, duhovni i prosvetni život, crkvena zdanja, Sombor.

Проф. др Саша Марковић
Универзитет у Новом Саду
Педагошки факултет у Сомбору
milnik.markovic@gmail.com

**БУЊЕВЦИ И ВЕЛИКА НАРОДНА СКУПШТИНА СРБА, БУЊЕВАЦА
И ОСТАЛИХ СЛОВЕНА У БАНАТУ, БАЧКОЈ И БАРАЊИ
25. НОВЕМБРА 1918.**

Апстракт: Пробој Солунског фронта и наставак успешних војних операција савезника предвођених војском Краљевине Србије, били су прилично неочекиван след догађаја и за оптимистичка предвиђања о крајњем исходу Великог рата. Подстакнути овим успехом Словени из Војводине (Баната, Бачке и Барање), пре свих Срби и уз њих и Буњевци, октобра 1918, стварањем народних одбора, покренули су процес административног и територијалног присаједињења ових простора Краљевини Србији уз могућу наду стварања југословенске државе. Буњевци, који су у Аустро-Угарској монархији приметно настојали да очувају и профилишу свој најшири културни идентитет, огромном већином били су присталице одласка из државног оквира дунавске монархије. Процес артикулисања политичких интереса у околностима „неизвесне привремености“ био је прилично омеђен дезоријентисаношћу и страхом. Ипак, одлучност као последица конкретног присуства и војске Краљевине Србије, наметнула се колебљивом иступу и уследило је опредељење Буњеваца да учествују у доношењу одговорних политичких одлука које су одредиле будућност Војводине. Кулминација овог иступа, на шта указују историјски извори, била је остварена на Великој народној скупштини одржаној 25. новембра 1918. у Новом Саду.

Кључне речи: Буњевци, идентитет, политика, идеје, одговорност, одлуке.

Проф. др Слободан Бјелица
Филозофски факултет у Новом Саду
Одсек за историју
s.bjelica@ff.uns.ac.rs

ВОЈВОЂАНСКИ РАДИКАЛИ И БУЊЕВЦИ У КРАЉЕВИНИ СХС

Апстракт: Војвођански Буњевци су, у време Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, политички били организовани у две партије: Земљодилску странку, која је била сасвим повезана са Народном радикалном странком, и Буњевачко-шокачку странку Блашка Рајића. Када је Рајићева странка поставила захтев за аутономијом Војводине, то је радикале изазвало да их оптуже за србофобију, те су се потпуно окренули сарадњи са Земљодилском странком. Земљодилци су све време свог постојања, на челу са Марком Јурићем, били уз радикале, како програмски тако и организационо. Пред изборе би обично постављали захтеве за већим утицајем Буњеваца у својим срединама, у чему им се и излазило у сусрет, па је буњевачки живаљ у највећој мери гласао за листе Народне радикалне странке.

Кључне речи: Буњевци, Војводина, Краљевина СХС, Радикална странка.

Гавро Буразор
Универзитет у Београду
Докторант
gavroburazor@gmail.com

БАЧКИ БУЊЕВЦИ ЗА ВРЕМЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА (1941–1945)

Апстракт: Циљ рада је да синтетички прикаже основне процесе и догађаје међу бачким Буњевцима за време Другог светског рата. У том смислу обухваћене су следеће теме: положај буњевачке популације за време мађарске окупације Бачке, улога Буњеваца у Народноослободилачком рату, као и активност прохрватски и проушташки оријентисаних Буњеваца у Загребу, односно Независној Држави Хрватској (НДХ).

Кључне речи: Буњевци, окупација, Бачка, НДХ, Народноослободилачки рат.

Александар Рајевац
Универзитет у Београду
Докторант
aleksandarmrajevac@gmail.com

„НАШЕ НОВИНЕ“: ЈЕДАН ЛИСТ БАЧКИХ БУЊЕВАЦА ЗА ВРЕМЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Апстракт: Циљ рада је анализа јединог листа бачких Буњеваца који је излазио у војвођанским областима за време мађарске окупације Бачке. Под пуним називом *Наше новине: ђолиџички, друшћивени и јосџодарски листи*, ова публикација је излазила у Сомбору од априла 1943. до октобра 1944. године. Лист је био под контролом Грге Вуковића, сомборског адвоката и предводника промађарски оријентисаних Буњеваца. У ширем контексту положаја сомборских Буњеваца унутар мађарског окупационог система, анализа ће обухватити садржајну и тематску сферу, као и политичко-идеолошку и пропагандну улогу буњевачких *Наших новина*.

Кључне речи: Други светски рат, Буњевци, *Наше новине*, Грга Вуковић, Сомбор.

Др Дејан Микавица
Филозофски факултет Нови Сад, Одсек за историју
mikavica2016@gmail.com

ИДЕОЛОШКА И ПОЛИТИЧКА ПРЕКРЕТНИЦА У ТУМАЧЕЊУ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА БУЊЕВАЦА 1945. ГОДИНЕ

Апстракт: У дугом, сложеном и неретко противречном контексту односа Буњеваца према суседним народима и припадницима народа који су се изјашњавали другачије од њих, остали су дубоки трагови сагласја између истакнутих политичких и друштвених првака, али и неразумевања које је било снажно обележено и прожето хрватском и српском политичком доктрином, манифестованом бројним примерима као што је била српско-буњевачка синтеза још од краја 17. века, великохрватском претензијом (која је суштински заснована на концепцији хрватизације католичког становништва и виртуелној територији тзв. бачке Хрватске) и обухватањем етничког идентитета Буњеваца у оквиру идеје о постојању једне, југословенске нације. Одмах после рата, узурпацијом власти од стране југословенских комуниста предвођених Јосипом Брозом Титом и одлукама које су из таквог преузимања власти произишле 1945. године, означена је идеолошка и политичка преткретница у дефинисању националног идентитета Буњеваца и она се као таква одржала у наредном периоду вишедеценијске комунистичке диктатуре, увелико спутавајући Буњевце да сачувају битне саставнице свог националног идентитета и омогућавајући, истовремено и спонтано, јачање оних великохрватских аспирација у социјалистичкој Југославији које нису имале упориште ни у демократском ни у историјском праву хрватског народа.

Кључне речи: Буњевци, комунисти, Јосип Броз Тито, 1945. година.

Др Милан Мицић
Покрајински секретаријат за културу,
јавно информисање и односе са верским заједницама
milan.micic@vojvodina.gov.rs

**НАРЕДБА ГНОО ВОЈВОДИНЕ ОД 14. МАЈА 1945. ГОДИНЕ О
БУЊЕВЦИМА И ШОКЦИМА – ОДЛУКА О ОДРЕЂИВАЊУ
ИДЕНТИТЕТА**

Апстракт: Рад говори о Наредби ГНОО Војводине од 14. маја 1945. године којом се издаје наређење да се Буњевци и Шокци искључиво морају третирати као Хрвати, затим о посматрању идентитета Буњеваца и Шокаца од стране локалних власти пре Наредбе и спровођењу одлуке после Наредбе.

Кључне речи: Наредба, ГНООВ, Буњевци, Шокци, Хрвати, власт, идентитет.

Др Драго Његован
Музејски саветник
Музеј Војводине
biljananj@neobee.net

ВОЈВОЂАНСКА ПОЛИЦИЈА КАО ИНСТРУМЕНТ КРОАТО-КОМУНИСТИЧКОГ ПРОЈЕКТА ХРВАТИЗАЦИЈЕ БУЊЕВАЦА У БАЧКОЈ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Апстракт: Буњевци као јужнословенски етницитет евидентиран у историјским изворима као посебност у односу на друге етницитете током последња четири века, представља сеобан и деобан народ, изложен однорођавању под претњом силе разних држава у којима је живео, посебно у Угарској за време Двојне монархије. Тада се јавља процес националног препорода Буњеваца и организована борба за национални опстанак. Верска припадност Католичкој цркви помогла је својевремену мађаризацију Буњеваца до 1918, а од 1918. и њихову хрватизацију. Историјски апсурд, да ову линију негирања Буњеваца следи једна атеистичка држава – комунистичка Југославија, догодио се маја и јуна 1945. године у АП Војводини. Комунистичко водство Југославије, у којем су доминирали Хрвати комунисти, преко војвођанске полиције спровело је акцију забране изјашњавања Буњеваца као Буњеваца и њихово евидентирање као Хрвата у службеним документима и реалном животу. То је потрајало до распада комунистичке Југославије на конститутивне републике. Овај поступак је коштао Буњевце већине својих припадника. Ипак, Буњевци, њихов остатак остатака из претходних векова, још увек је жив и активан у борби за национални идентитет и сопствену културу.

Кључне речи: Буњевци, асимилација, мађаризација, хрватизација, комунизам, кроато-комунизам, Војводина, Југославија.

Mirko Bajić
Profesor fizike
Bunjevački informativni centar
mbajicc@gmail.com

NAPAD NA ETNIČKI IDENTITET BUNJEVACA POSLE DRUGOG SVETSKOG RATA – NAREDBA GNOO ZA VOJVODINU I NAČIN SPROVOĐENJA NAREDBE

Apstrakt: Neophodno je ukazati na osnov sadržaja Naredbe i na način na koji je sprovedena, naročito sa stanovišta ocene ovog akta u odnosu na osnovna ljudska prava i na pravo na izjašnjenje o nacionalnoj pripadnosti. Nedopustivo je prisilno svrstavanje pojedinaca u okvir pripadnosti određenom etnitetu, samim činom sprovođenja Naredbe, bez obzira na lično izjašnjenje pojedinca. Radom se ukazuje na posledice takvog čina na kolektivna prava pripadnika bunjevačkog etnitetu u periodu nakon donošenja Naredbe i tokom njenog sprovođenja, kao i na odnose koji se reflektuju i danas, kada ovaj akt nema formalnopravno dejstvo nakon raspada SFRJ i formiranja novih država. Takođe se podvlači važnost potrebe da se zvanično izvede ocena ovog akta danas, u odnosu na Međunarodnu okvirnu konvenciju, Ustav Republike Srbije, Statut AP Vojvodine i važeće zakone u oblasti ljudskih i manjinskih prava, a u cilju ispravljanja ove istorijske nepravde prema pripadnicima bunjevačkog etnitetu i jasnog određenja da se ne može tolerisati osporavanje prava na lično izjašnjenje i osporavanje pojedinačnih i kolektivnih prava pripadnika bunjevačkog etnitetu, kao i kršenje ljudskih i manjinskih prava.

Ključne reči: Bunjevci, etnički identitet, Naredba GNOO.

Жељко Бошњак
Етнолог-антрополог и политиколог
zeljkobosnjak24101987@gmail.com

ПОПИСИ СТАНОВНИШТВА СФРЈ КАО ДОКАЗ ЖИЛАВОСТИ БУЊЕВАЧКОГ ЕТНИЧКОГ ИДЕНТИТЕТА – КАТЕГОРИЈА „ОСТАЛИ“ У МНОГИМ МЕСТИМА БАЧКЕ У ПОПИСИМА ОД 1948. ДО 1990.

Апстракт: У раду ће се бавити питањем етничког идентитета Буњаваца у периоду од Другог светског рата до 1990. године и првог пописа када су Буњевци могли поново да се изјашњавају као такви. Значај ове теме јесте да покаже да Буњевци као етничка група нису никад нестајали са етничко-културне карте Србије и поред тога што нису могли као такви да се изјашњавају на пописима у тадашњој СФРЈ. Како пописи становништва представљају велики пројекат унутар једне државе, он у себи садржи многе одреднице које карактеришу становништво те земље, а једна од најважнијих јесте та да покаже број становника и његов етнички састав. Ово је посебно важно за националне заједнице са мањим бројем чланова. Буњевачка национална заједница је посебно занимљива, јер показује како и поред неких одлука државе, етнички идентитет неке заједнице није могуће променити. Рад ће се базирати на пописима становништва унутар СФРЈ, пописи из 1948, 1953, 1961, 1971, 1981 1991, са кратким освртом на попис из 1931, јер жеља је да се укаже на број припадника Буњевачке националне заједнице пре и после одлуке државе да их укине са листе могућих националних заједница. Попис из 1948. представља кључну прекретницу у идентитету Буњаваца, јер они у попису нису више Буњевци, већ су Хрвати, Југословени, а они који су били најупорнији, доспели су у рубрику *остали* и та рубрика је оно што представља наставак етничког идентитета код буњевачке националне заједнице у периоду када нису могли да буду Буњевци.

Кључне речи: Буњевци, попис, етнички идентитет, Бачка.

Проф. др Слободан П. Орловић
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет
s.orlovic@pf.uns.ac.rs

ПРОТИВУСТАВНОСТ АСИМИЛАТОРСКИХ ПРАВНИХ АКАТА И МЕРА ПРЕМА БУЊЕВЦИМА И ШОКЦИМА ПО ОСЛОБОЂЕЊУ 1945. ГОДИНЕ

Апстракт: Током Другог светског рата на простору бивше Краљевине Југославије пружао се оружани отпор окупатору паралелно са којим је текла социјалистичка револуција. По победи партизанских јединица (НОВЈ) једна од револуционарних мера на подручју Бачке, Барање и шире била је насилно асимиловање Буњеваца и Шокаца у Хрвате. У раду ће се покушати оценити правна ваљаност таквих аката и мера, с обзиром на то да је у то време владало стање уставног интеррегнума (безуставности, провизорности). Друга оцена може бити шира, политичка, а тиче се непосредних и даљих последица по правни и укупан статус и положај Буњеваца и Шокаца на том подручју.

Кључне речи: Буњевци, Шокци, Бачка, Барања.

Dr Aleksandar Raič
Profesor Univerziteta u Novom Sadu u penziji
Udruženje građana „Bunjevci“ Novi Sad
ugbunjevci@gmail.com

ETNIČKA AUTOHTONOST I FORMIRANJE NACIONALNOG IDENTITETA BAČKIH BUNJEVACA

Apstrakt: Za bačke Bunjevce razumevanje autohtonosti sopstvenog etničkog identiteta, posebno njegovih endogenih etnocentričnih i egzogenih naciotvornih elemenata, značajno je, kako radi održavanja unutaretničke solidarnosti, tako i radi suprotstavljanja asimilacionističkim strategijama, čijim uticajima su izloženi. Razvoj Bunjevaca kao govorne zajednice ikavaca štakavskog dijalekta i ekonomski i demografski održive socio-kulturne zajednice, zavisi od prevazilaženja nasleđenih identitetskih ograničenja koja bunjevačku zajednicu zadržavaju na stepenu etničkog relikta. Takav razvojni iskorak zahteva razumevanje okolnosti koje su Bunjevce iznedrile kao subjekte na istorijskoj sceni, izvele iz vlaškog sveta, učinile faktorom istorijskog procesa na Confinio Triplexu (začeci hrvatskog naciotvorstva), izazvale bunjevačko-hrvatsku nacionalnu bifurkaciju i omogućile formiranje autohtonog identiteta bačkih Bunjevaca. Autor analizira izvorne podatke (osmanske deftere) i odgovarajuću naučnu literaturu, nastojeći utvrditi elemente autohtonog etničkog identiteta Bunjevaca, formiranih u pojedinim istorijskim etapama njihove etnogeneze, posebno ulogu elemenata koji doprinose suzbijanju konzerviranja bunjevačke zajednice na nivou etničkog relikta i otvaranju političkih perspektiva njenog savremenog razvoja kao ravnopravne manjinske nacionalne zajednice u Srbiji.

Ključne reči: Bunjevci, autohtonost bačkih Bunjevaca, elementi etničkog identiteta, faktori samoidentifikovanja/formiranja nacionalnog identiteta, načini i razlozi negacije bunjevačkog identiteta.

Mijo Mandić
Dipl. ing. arhitekture u penziji
bunjnacsav@gmail.com

PRVI POMENI BUNJEVACA U ISTORIJI

Apstrakt: Kada se pod imenom Bunjevci prvi put u istoriji spominjala etnička skupina ili etnicitet, činilo se to sličnim ili skraćenim imenom – Buni, Bunievci (bez slova „nj“), katolički Vlasi i od strane Austrijanaca kao katolički Raci, Iliri i Dalmati. U analiziranju etimona Bunjevac i njegovog najranijeg pomena raspravljao je istoričar Nikola Radojčić. On je posebno analizirao naziv Bunja u Dalmatinskoj zagori, gde i danas žive Bunjevci. Analizirajući naziv Bunja, oblast koja je nastala po narodu koji je u njoj živio ili je ona nazvana po narodu koji je u njoj živio, profesor stvara zaključak: „Sve to govori da značenje imena *Bunjevac* treba tražiti u Dalmatinskoj zagori, odakle potiču bački, lički i primorski Bunjevci. Ovo upozorava i jednakost u prezimenima stanovnika koji danas žive u Bačkoj, Lici i na hrvatskom primorju na drugoj strani“. Hrvatski istoričar, političar i profesor Tadija Smičiklas u „zbirici povelja“ spominje da se reč Buna beleži u dokumentima već 1258. godine. To bi bio nastariji pomen skraćenog etnonima *Bunievac*. Ovakav oblik etnonima zabeležio je 1701. godine senjski biskup Brajković, za „katoličke Vlahe“, koji još od starine imaju taj naziv (*Catholici Valachi*, alias *Bunievci*). Drugi pomen u tom obliku napravljen je 1747, a nađen je u zapisima bosanskog vikarijata u Gornjem Glamočkom polju, kao prezime – Mateus Bunievaz, znači bez slova „nj“. Iz jedne isprave (1605) doznajemo da se *Catholici Valachi*, alias *Bunievci* zovu još i Vlasi Krmpočani. Da su ti Krmpočani prije 1600. godine u „turskoj zemlji“ bili martolozi i kao takvi uživali izvesne slobode, vidi se iz isprave dr Arpada Karolja, gde Krmpočani mole kralja da im dodeli privilegiju koju su već imali u „turskoj zemlji“ kao martolozi i traže grb za svoju opštinu u Liču. Milana Černelić u svojoj *Bunjevačkoj studiji* skreće pažnju na sledeće: „Staćel je svakako zanimljiva osebujna pojava iz kulturnog naslijeđa Bunjevaca. Premda konačnog odgovora na pitanje odakle je i kakvi su joj bili putovi još nema, staćel je kao zagonetni svatovski oblik postao znastveni izazov i poticaj i otvorio put mnogim pitanjima“. S obzirom na to da nije ustanovljeno kojim su jezikom govorili Iliri i Dalmati i kakva im je bila paganska religija, nije sigurno da su *Bunievci* kao *Catholici Valachi* romanizovani, jer su im i pre seobe u Lič prezimena bila slovenska, a i neki običaji proističu iz vremena paganskih običaja Starih Slovena.

Ključne reči: Bunjevac, Bunievci, Buni, Bunja, Katolički Vlasi, Dalmati, Krmpočani, Morlaci, Uskoci, Lič.

Др Александар Хорват
Историчар
Музеј Војводине
aleksandarhorvat1987@yahoo.com

ОД ПРЕДМОДЕРНОГ КА МОДЕРНОМ ЕТНИЧКОМ ИДЕНТИТЕТУ: ЈУЖНОУГАРСКИ БУЊЕВЦИ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 19. ВЕКА

Апстракт: Полазећи од модернистичких теорија етничитета и нација и разликовања предмодерних и модерних форми етничког идентитета, циљ рада је сагледавање процеса формирања и преобликовања модерног буњевачког етничитета током друге половине „дугог“ 19. века. У том контексту, у фокусу истраживања и разматрања су основне карактеристике друштвених веза и интеракција унутар популације јужноугарских Буњеваца, обликовање мита о заједничком пореклу групе, самоперцепција, као и перцепција од стране других (не-чланова заједнице). Наведени истраживачки проблеми биће анализирани у хронолошком оквиру од средине 19. века па до почетка Првог светског рата, имајући у виду специфичности и нијансе које су одређивале процесе идентитетских трансформација.

Кључне речи: етнички идентитет, Буњевци, јужна Угарска, 19. век.

Zvonko Stantić
Politikolog
zsjuridiks@gmail.com

PORODIČNE ZADRUGE BAČKIH BUNJEVACA OD XVIII DO XX VIKA

Apstrakt: Politikološki i sociološki pristup porodičnoj zadruzi zahteva traganje za opštim i posebnim društvenim determinantama, koje su uticale na nastanak, opstajanje, prilagođavanje istorijskim i ekonomskim pritiscima, kao i na njihovo postupno nestajanje. U ovom radu porodična zadruga se ne posmatra primarno kao istorijska pojava, već se na mikro nivou analizira karakter privređivanja, tip odlučivanja, srodnički system i odnos zadruge prema široj društvenoj sredini. Posmatraju se porodične zadruge Bunjevaca, sa nijansama stvarne kompleksnosti, nekonfliktnosti korporativnih srodničkih grupa. Glavna odlika posmatranih zadruga je ortodoksni starešina porodice, koji je poštovan od svih, suprotno analognim zaključcima nekih površnih istaživanja kao tiranina, ne zato što se nekretnine vode na njegovo ime, što je kasa sa gotovinom u njegovim rukama, već je taj tradicionalni tip organizacije jake porodice, sa više odraslih muškaraca, prihvaćen zbog svesti ukućana da je to bio praktični uslov odbrane imetka u staroj postojbini, dugo vremena u graničarskom periodu i revolucionarnim previranjima u Ugarskoj. To nije praksa kod svih naroda, u istim uslovima nije dovelo kod svih do formiranja ovog tipa porodične zajednice. U bačkim uslovima, sa karakterističnim ogromnim posedima, kilometrima udaljenim jednih od drugih, bio je to uslov i da se ozbiljno ekonomiše sa oruđima za rad i radnom snagom. Dok su postojali politički i društveni uslovi za opstanak porodičnih zajednica, Bunjevci su bili većinom vrlo bogati ljudi, što su mogli posvedočiti svojim skupocenim narodnim nošnjama. Na različite pravne načine, od komesara Gludovica 1787. godine, zbog dela duga Subotice kreditoru za status slobodnog kraljevskog grada, do socijalističkih kolektivizacija posle II svetskog rata, Bunjevci su sukcesivno ekonomski slabili.

Ključne reči: porodične zadruge, zajedničko domaćinstvo, počeci agrarnog kapitalizma, Bačka, Austro-Ugarska.

Станислава Луткић
Професорица географије
Средња пољопривредно-прехрамбена школа, Сомбор
slutkic@yahoo.com

СОМБОРСКИ И СУБОТИЧКИ САЛАШИ КАО ЈЕДИНСТВЕН ЖИВОТНИ ПРОСТОР БУЊЕВАЦА

Апстракт: Буњевци су велика етничка група која се на просторе такозваног Бајског троугла (Баја-Суботица-Сомбор) доселила из делова око Лике, Босне и Далматинске Загоре. Период насељавања започео је још с почетка VIII века. Жеља за бољим животом и плодним земљиштем највише је утицала на миграције Буњеваца. Насељавали су салаше око Сомбора и Суботице. Током векова крчили су и обрађивали земљу, али и ратовали како би заштитили своју имовину. Половином XIX века већи део Буњеваца прелази да живи у градске средине док у појединим салашима и данас живе, негују своју културу и обичаје. О њиховом насељавању и кретању на овим просторима говориће се у овом раду.

Кључне речи: буњевачка заједница, историја Буњеваца, насељавање Буњеваца, соборски салаше, суботички салаше, миграције Буњеваца.

Nevenka Bašić-Palković
Bibliotekar savetnik i kustos u penziji
basic.nevenka@gmail.com

ISTORIJAT PERIODIKE KOD BUNJEVACA OD 1868. DO 1944. GODINE

Apstrakt: Periodične publikacije se kod Bunjevaca javljaju tek u drugoj polovini XIX vika i sa izvesnim prikidima izlaze sve do 1944. kad se štampa poslednja publikacija namenjena Bunjevcima u ovom regionu. Posli II svetskog rata, uslid znatno prominjenih društveno-istorijskih okolnosti i „ukidanja“ Bunjevaca na osnovu odluke nove vlasti, tj. GNOO za Vojvodinu, bunjevačke publikacije ponovo će izlaziti tek od devedesetih godina XX vika. U bunjevačku periodiku spadaju bunjevački kalendari, listovi i malobrojni časopisi. Nike od ovi publikacija već u naslovu ili podnaslovu imaju odrednicu „bunjevački“, a više nji osnovali su, uređivali i finansirali sami Bunjevci. Najvećim dilom one su pisane na bunjevačkoj ikavici i bave se istorijom, kulturom, političkim i društvenim životom Bunjevaca, običajima i bunjevačkom narodnom i umetničkom književnošću. Bunjevačka periodika prvi put se javlja upravo u ovim krajevima na severu današnje Vojvodine i u južnim predelima ondašnje mađarske države (Segedin, Subotica, Sombor, Baja, Kaloča itd.) di i danas živi najveći broj stanovnika koji se samo u Srbiji mogu izjašnjavati ko Bunjevci. Zanimljivo je da još uvek u našim susednim državama Hrvatskoj i Mađarskoj, živi dosta Bunjevaca, koji prema njim zakonima ne mogu tako da se izjasne niti imaju svoja glasila na bunjevačkom. Prvi Bunjevački kalendar za 1868. a zatim i 1869. godinu, ko i prve Bunjevačke i šokačke novine iz 1870. predstavljaju početak tzv. priporodne književnosti i buđenja nacionalne svisti kod Bunjevaca, koji u to vreme „nemaju ni knjige, ni škole na svom maternjem jeziku“, kako se konstatuje u programskim člancima. Bunjevački kalendari i listovi imali su mali broj pritplatnika i velik broj protivnika koji su napadali pojavu i širenje svakog bunjevačkog lista i optuživali su Bunjevce za panslavizam i pobunu protiv države u kojoj su živili. Zbog tog su se pojedine bunjevačke publikacije brzo gasile i pojavljivale samo povremeno sa velikim prikidima. Najduže je izlazio *Bunjevačko-šokački kalendar Danica* (1884–1914) i mesečni list *Neven* (1884–1914), kontinuirano, pa i između dva svetska rata. Obe publikacije bile su prava riznica bunjevačke kulture i znatno su doprinele opstanku svisti o bunjevačkom identitetu. Između dva rata izlazi više bunjevačkih kalendara i listova sa brojnim tekstovima koji odražavaju stavove njihovih urednika ili osnivača, shodno njihovim političkim stavovima i različitim gledištima vezanim za budućnost, kulturu i identitet Bunjevaca u novoj, zajedničkoj južnoslovenskoj državi.

Ključne riječi: bunjevačka periodika, kalendari, listovi, bunjevačka ikavica, XIX vik, XX vik.

Vanja Kolar
Novinarka
Radio-televizija Vojvodine
vanjakolar@yahoo.com

BUNJEVAČKO NOVINARSTVO OD VREMENA PREPORODA DO DANAS

Apstrakt: Rad opisuje same korene informisanja na bunjevačkom jeziku, od 1870. godine kada su u Kaloči počele izlaziti *Bunjevačko-šokačke novine* sa ciljem očuvanja jezika i nacionalne svesti Bunjevaca. Prati se teza o bunjevačkim temama koje su u njima aktuelne, kao i o problemima sa kojima se susreću urednici i novinari tokom rada na izdanjima. Opisuje se ponovno pokretanje *Bunjevačkih novina* u XX veku i izazovi koji se u tom radu javljaju. Akcenat se stavlja na dalji razvoj bunjevačkog novinarstva, u okviru kojeg je osnivanje Novinsko-izdavačke ustanove *Bunjevački informativni centar*, kao i na praćenje novonastalih bunjevačkih medija i generalno informisanje na bunjevačkom jeziku u XXI veku.

Ključne reči: Bunjevci, bunjevačko novinarstvo, izdavaštvo, novine, časopisi, radio, televizija, internet.

Ivan Sedlak
Dipl. pravnik u penziji
ivan.sedlak.51@gmail.com

BUNJEVAČKI PRIPORODITELJI I KULTURA BUNJEVACA U PERIODU NACIONALNOG PRIPORODA U DRUGOJ POLOVINI XIX VIKA – VRIME IVANA ANTUNOVIĆA

Apstrakt: Buđenje nacionalne svisti kod Bunjevaca u Austro-Ugarskoj vezuje se za period nakon donošenja Zakonskog člana XXXVIII iz 1868. godine, koji je regulisao prava manjina „na upotrebu maternjeg jezika u škuli, upravi i na sudu“. U to vreme Bunjevci su bili obespravljani na obrazovnom i kulturnom polju jer je školovanje i zvanični jezik bio mađarski. Pokretač nacionalnog priporoda kod Bunjevaca bio je biskup Ivan Antunović uz podršku najbližeg saradnika Boze Šarčevića. Početak je bio vrlo težak jer je najveći dio obrazovanih ljudi bio odnarođen i pomađaren, pa samim tim i nezainteresovan. U cilju popravljanja tog stanja pokrenuo je izdavanje *Bunjevačko-šokačkih novina* i *Bunjevačko-šokačke vile* oko kojih su se okupljali kao saradnici narodni prosvetitelji Boza Šarčević, Ago Mamužić, Blaž Modrošić i mnogi drugi. Razvijanjem izdavačke delatnosti na bunjevačkom jeziku širio se krug učesnika i sledbenika Ivana Antunovića u nacionalnom priporodu. Vremenom se ukazala potreba i za institucionalnim organizovanjem, pa je na inicijativu Boze Šarčevića 1878. godine osnovana „Pučka Kasina“. Kasina je opravdala očekivanja i bila je mesto di su se okupljali bunjevački rodoljubi i pokretali sve najznačajnije aktivnosti u buđenju nacionalne svisti i zastupali narodne interese. Nicala su i druga udruženja, koja su obavljala dilatnost na ekonomskom, kulturnom i društvenom planu, tako da su sve te organizovane aktivnosti prerasle u nacionalni pokret. Ova borba za narodna prava dovela je i do političkog organizovanja, pa je osnovana i bunjevačka stranka. Veliki otpor ugarske vlasti prema manjinskim pravima iz zakonskog člana XXXVIII doveo je i do jačanja podrške idejama panslavizma među južnim Slovinima.

Ključne riči: Bunjevci, Bačka, južna Ugarska, katolička Crkva, „Pučka Kasina“, politička stranka, priporoditelji biskup Ivan Antunović, Ambrozije Šarčević, Ago Mamužić, Lazo Mamužić, pop Pajo Kujundžić, Kalor Milodanović i Mijo Mandić.

Prof. dr Ferenc Nemet
Univerzitet u Novom Sadu
Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku u Subotici
ferenc.nemet@magister.uns.ac.rs

LEKSIKALNI RAD „TVORCA BUNJEVAČKE RIČI“, NACIONALNOG PREPORODITELJA AMBROZIJA ŠARČEVIČA, U DRUGOJ POLOVINI 19. VEKA

Apstrakt: Jedan od znamenitih bunjevačkih nacionalnih preporoditelja, bio je svakako Subotičanin Ambrozije Šarčević (1820–1899), ugledan pravnik, književnik, publicista, prevodilac, leksikograf i javni radnik, koji je u drugoj polovini 19. veka decenijama obavljao značajnu kulturno-političku misiju. Njegovo ime se najčešće povezuje sa buđenjem nacionalne svesti Bunjevaca, te ga Blaško H. Vojnić naziva „prvim nacionalnim i književnim radnikom bačke bunjevtine“, „prvim i najvećim 'budiocem' nacionalne svijesti kod bačkih Bunjevaca i uopće kod Bunjevaca u Mađarskoj“, „prvim 'boriocem' bačkih Hrvata“, koji „zaslužuje pažnju svih kasnijih generacija Bunjevaca, bačkih i baranjskih Hrvata.“ Ante Sekulić, pak, ističe značaj njegovih rečnika i njegovu borbu da bunjevački jezik bude ravnopravan sa ostalim jezicima u Ugarskoj. Ova studija sažima njegovo stvaralaštvo, sa posebnim osvrtom na dva (od četiri) rečnika, koji su bili u funkciji lakšeg prevođenja i čuvanja bunjevačke jezičke baštine. A to su: trojezični „školski“ (1893) i petojezični „književni“ (1894) rečnik, koje je Šarčević sačinio pred kraj života, interesantni ne samo zbog jezičkog korpusa, već i zbog svoje namene.

Ključne reči: Ambrozije Šarčević, bunjevački jezik, trojezični „školski“ rečnik (1893), petojezični „književni“ rečnik (1894).

Dr Suzana Kujundžić Ostojić
Doktor etnologije i antropologije
Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine, Subotica
suzanako@gmail.com

BUNJEVAČKA KNJIŽEVNOST I BORBA ZA POSEBNOST BUNJEVAČKOG GOVORA I JEZIKA BUNJEVACA

Apstrakt: Uradu se prikazuje pregled bunjevačke književnosti i njena podela na usmenu i pisanu, zatim opis nastanka i sadržaja usmene književnosti i opis pisane bunjevačke književnosti podeljene u četiri dela. Prvi deo odnosi se na početke stvaranja književnosti kod bačkih Bunjevaca. Drugi deo na preporodnu književnost (Ivan Antunović i njegovi sledbenici). Treći deo odnosi se na noviju bunjevačku književnost – od Prvog do Drugog svetskog rata, a četvrti na period od Drugog svetskog rata do današnjih dana. U radu se takođe govori o standardizaciji bunjevačkog jezika, odnosno o problemima tokom ovog procesa, kako u nacionalnoj zajednici, tako i van nje, kao i o zakonskim preprekama za bunjevačku zajednicu zbog nepostojanja standardizovanog jezika. Razmatraju se i razlozi za pristupanje ovom procesu. Kako se govor implementira u toku obrazovanja, pristupa se izučavanju bunjevačkog govora sa elementima nacionalne kulture i proceni perspektive ovog budućeg jezika.

Ključne reči: bunjevačka književnost, usmena i pisana književnost, vrste i podela književnosti kod Bunjevaca, periodi u bunjevačkoj književnosti, bunjevački govor, standardizacija bunjevačkog jezika, pravne norme kao prepreka narodima bez standardizovanog jezika.

Проф. др Жарко Бошњакковић
Филозофски факултет у Новом Саду
Одсек за српски језик и лингвистику
zarko.bosnjakovic@gmail.com

ОСОБЕНОСТ БУЊЕВАЧКОГ ГОВОРА

Апстракт: У реферату се, на основу разговорног и писаног корпуса, анализирају особености буњевачког говора. Наиме, аутор прати стабилност и дедијалектизацију појединих фонетских (икавица, вокалске групе: *-ао*, *-ео*, *-аесѿ*; замена вокала; де-вокализација *р*; консонантске групе: *-ѿш-*, *-ѿс-*, *-мѿ-*, *-чн-*; употреба гласа *х, ј*; сибиларизација), морфолошких (Ијд. м. и ср. р.; Ијд. ж. р. на *-ѿ*; Лмн. м. и ср. р.; поједини облици заменица и придева: *њим* = им; *с оѿим*; *њев*, *њезин*; збирни бројеви; 3. л. мн. презента гл. VI, VII и VIII Белићеве врсте; инфинитив, футур I) и синтаксичких црта (*Пиѿамо чиче*; *Њему срамоѿа*; *Ми се ѿосвађали*, *наз дѿи*; *Ја не знам шѿа је било с мене*; *Ми смо с оѿим (ножом) наѿравили зачеѿ*) у идиолектима информатора различите старости (1883, 1884, 1885, 1903, 1929, 1945, 1947, 1948, 1961, 1967), као и у писаним медијима (*Bunjevačke novine*). Буњевачки говор је вековима изложен утицају српских бачких говора, те смо желели да покажемо заједничке, али и особености говора бачких Буњеваца, као што је јављање наставка *-ама* у ДЛмн. именица м. р. (*радникама*); слободна алтернација *к/џ* (*војници/војнице/војницама*); наставк *-иви* / *-ија* у Гмн. именица *і*-основа (*из очиви/ушија*); 3. л. мн. презента гл. шесте врсте (*сиѿраје/сиѿрају*) и др.

Кључне речи: буњевачки говор, српски бачки говори, дијалекатски и штампани корпус, језичке промене.

Др Биљана Сикимић, научни саветник
Балканолошки институт САНУ
biljana.sikimic@bi.sanu.ac.rs

Мастер Теодора Вуковић,
Универзитет у Цириху
bravethea@gmail.com

ДИГИТАЛНА ЗАШТИТА БУЊЕВАЧКИХ ГОВОРА

Апстракт: Тимска теренска истраживања Балканолошког института САНУ и Филозофског факултета у Новом Саду, обављена 2009. и 2011. године у буњевачким насељима у околини Суботице омогућила су успостављање буњевачке мултимедијалне базе. На основу аудио и видео грађе прикупљене на овим истраживањима (обима око 30 сати аудио/видео интервјуа) објављен је низ лингвистичких радова и једна етнолингвистичка коауторска монографија (2013). Транскрипција дела ове теренске грађе омогућила је израду буњевачког корпуса, аутора Теодоре Вуковић (2015), као и онлајн речника буњевачког говора (<http://balksrv2012.sanu.ac.rs/webdict/resnik/>), аутора Теодоре Вуковић и Братислава Вукојчића. У међувремену стечена искуства у заштити угрожених језика омогућавају да се буњевачка теренска грађа искористи за још један вид онлајн заштите, а то је представљање одабраних материјала на посебно конципираном сајту. Комплетна заштита подразумева мултимедијалну базу података са аудио и видео снимцима, фотографијама и транскриптима снимака. Базу је могуће претраживати по местима и темама. Други ниво заштите чини електронски корпус који се састоји од транскрипата снимака говора и неколико слојева различитих лингвистичких описа. Овакви корпуси се у савременој лингвистици користе за напредна језичка истраживања, а имају и разноврсну примену у настави.

Кључне речи: теренска истраживања, дигитални речници, језички корпус, угрожени говори.

Др Весна Марјановић

Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди

marjanov.v@sezampro.rs

О „ЧИТАЊУ“ ОБИЧАЈА БУЊЕВАЦА У БАЧКОЈ

Апстракт: Традиционална култура Буњеваца у Бачкој сачувана је у сећањима њених носилаца, али и у новим приступима чувања традиционалних модела понашања и мишљења као одраза етничког идентитета. Савремени начин живота, развијена технологија, информатички и други облици комуникације омогућили су и развој нових медија као помоћних механизма у очувању традиционалног модела народне културе, а све у циљу чувања и неговања баштине. У овом раду, посредством документарних етнолошких филмова, анализира се структура традиционалне обредне праксе Буњеваца у Бачкој, као пример новом приступу очувања („читања“) идентитета. Реч је о обичајима снимљених у форми реконструкције традиционалног обредног понашања. Први део се односи на животни циклус обичаја, на свадбене обичаје, док је други пример узет из годишњег циклуса обичаја – божићни обичаји на салашу.

Кључне речи: традиционална култура, сећања, обредна пракса, визуелни материјал, обичаји, Божић, свадба.

Др Татјана Богојевић
Виши дипломирани библиотекар
Библиотека Матице српске
tatjanabogojevic71@gmail.com

ЧЛАНЦИ О БУЊЕВЦИМА У „ЛЕТОПИСУ МАТИЦЕ СРПСКЕ“

Апстракт: Рад говори о чланцима који су посвећени Буњевцима, а објављени су у *Летопису Матице српске*, који је као важне теме увек имао језик, књижевност и историју. Може се закључити да годинама нису добили место у *Летопису*, све док Лаза Кнежевић није написао расправу о њима, која је и награђена Накиним фондом Матице српске 1878, а објављена 1881. године. Текстови се стога односе на период од 1881. до 1935. године, након чега поново имамо потпуно затишје, ако не узмемо у обзир 1950. годину, када је објављена једна прича Ивана Антуновића. Чланци описују веома важне теме попут: историје Буњеваца (текстови о мађаризацији Буњеваца и односу истакнутих Буњеваца према Уједињеној омладини српској и према Војводини, буђењу националне свести), буњевачке књижевности (о награђеним буњевачким ауторима) и Буњевцима као народу, са обичајима, традицијом, културом, као и о значајним везама између Буњеваца и Срба у прошлости.

Кључне речи: Буњевци, *Летопис Матице српске*, Иван Антуновић, Лаза Кнежевић, Васа Стајић, Мара Ђорђевић-Малагурски.

Mirjana Savanov
Profesor razredne nastave
Osnovna škola "Matija Gubec", Tavankut
asavanovbkc@gmail.com

PEDAGOŠKI I OBRAZOVNI RAD KOD BUNJEVACA

Apstrakt: Rad prati nekoliko tema: počeci obrazovanja kod Bunjevaca tokom XVIII veka, otvaranje prvih škola na bunjevačkom i razlog njihovog ukidanja tokom XIX veka, pokušaji pokretanja škola na bunjevačkom sve do početka Prvog svetskog rata, prikaz rada i zalaganja bunjevačkih prosvetitelja i pedagoga tokom XIX i početkom XX veka, opis početaka uvođenja bunjevačkog govora nakon osnivanja Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine, problemi na koje se nailazilo i načini prevazilaženja, te deset godina bunjevačkog govora u osnovnim školama – iskustva i planovi.

Ključne reči: Bunjevci, pedagoški rad, obrazovni rad, uvođenje govora u škole.

Antun Romić
Koreograf
KUDŽ Bratstvo, Subotica
kudzbratstvo@gmail.com

NARODNE IGRE – FOLKLORNO STVARALAŠTVO

Apstrakt: Narodne igre su folklorno bogatstvo jednog naroda. Kroz istoriju Bunjevaca susrećemo se sa igrama koje je ovaj narod igrao već u XVII veku, od samog dolaska na prostore Bačke. Tradicija bunjevačkih narodnih igara sačuvana je do današnjih dana kroz tradicionalna prela, igranke, balove, a od polovine XX veka kroz kulturno-umetnička društva koja neguju bunjevačku tradiciju.

Ključne reči: Izvorne bunjevačke igre, Momačko kolo, Veliko bačko kolo, Malo bunjevačko kolo, Divojačko kolo, Igrala bi dere, Srdim se dušo, Cupanica, Tandrčak, Mazuljka, Rićići, Gajdaško kolo, Čuć kolo, Slamarsko kolo, Kukunješće, Babačko kolo, Stari rokoko, Rokoko, Milkino dete, Kad se Cigo zaželi, Keleruj, Jastuk tanca.

Tamara Babić
Novinar
Bunjevački informativni centar
tamarababic77@gmail.com

MUZIČKO STVARALAŠTVO BUNJEVACA

Apstrakt: Bogastvo jednog naroda je zasigurno kultura koja je odraz zaostavštine prošlog vremena i ko takva daje pečat tog vremena narednim pokoljenjima. Kroz izučavanje muzičke baštine Bunjevaca susrićemo se sa najstarijim bunjevačkim epskim pismama groktalicama, pismama lirskog karaktera kraljičkim, koledarskim pismama ko i sa šaljajdanim i bećarcima, pa sve do pojave prvi komponovani bunjevački pisama koje se vezuju za period bunjevačkog priporoda koje se i danas rado izvode. Kroz bogastvo muzičkog stvaralaštva kod Bunjevaca otkrivamo starinu jednog naroda koji je sačuvo svoju kulturu do današnji dana. U novije vreme muzičko stvaralaštvo pod uticajem savremenog društva vezuje se za afirmisane izvođače i autore bunjevačke narodne pisme ko i amaterska kulturno-umetnička društva koja niguju bunjevačku pismu kroz savremenije okvire razvoja bunjevačkog muzičkog stvaralaštva.

Ključne riči: epske pisme, groktalice, lirske pisme, kraljičke pisme, bećarci, koledarske pisme, šaljajdani, prve komponovane bunjevačke pisme, savrimeno bunjevačko narodno stvaralaštvo.

Дамир Ишпановић
Професор српског језика и књижевности
Основна школа „Сечењи Иштван“, Суботица
dispanovic@yahoo.com

МАГИЈСКА УЛОГА ДАРА У СВАДБЕНИМ РИТУАЛИМА БАЧКИХ БУЊЕВАЦА – ОДНОС ОБРЕДА И ПОЕЗИЈЕ

Апстракт: Полази се од тезе да је поезија омиљено средство општења током свадбеног ритуала, а да је реч носилац јаке магијске снаге. Рад осветљава важност изговорене речи у ритуалу, која на својеврстан начин увек прати даривање и преноси своју магијску вредност на предмет. Такође, у раду је посебна пажња посвећена даровима које је невеста сама спремала, будући да се верује да их је она својим додиром оплемењивала и давала им посебну магијску вредност. Према томе, поезијом се приступа појединим радњама у којима се уочавају магијско-религијски елементи са циљем расветљавања врло комплексне магијске праксе у свадбеним ритуалима бачких Буњеваца и Јужних Словена уопште.

Кључне речи: Буњевци, свадбени ритуал, даривање, дар, магија речи, сватовске песме.

Мр Катарина Радисављевић,
Музејски саветник – етнолог
Музеј Војводине
katarina.radisavljevic@muzejvojvodine.org.rs

БУЊЕВАЧКА НАРОДНА НОШЊА И НАЦИОНАЛНИ КОСТИМ У ЗБИРЦИ ЗА НАРОДНЕ НОШЊЕ И ОДЕВАЊЕ МУЗЕЈА ВОЈВОДИНЕ

Апстракт: У тексту ће бити речи о одевним предметима, појединачним деловима ношње и комплетима, за које је у евиденцији Етнолошког одељења Музеја Војводине назначено да припадају буњевачкој етничкој групи. Ради се о укупно 99 артефаката традицијског одевног текстила, који је за Музеј набављан у неколико наврата, од оснивања Етнолошког одељења 1947. године до данас. На почетку ће бити јасно разграничени појмови народна ношња и национални костим, два појма која се често везују за традицијско одевање људи са села, али никада нису дефинисани у довољној мери. Даље, музеолошком анализом артефаката из етнолошке збирке, те музејске фото-документације и грађе из етнолошког архива Музеја, биће указано на промене и евентуалне утицаје на традицијско одевање Буњеваца у Војводини. У тексту ће бити речи и о процесу трансформације традицијске одеће почетком 20. века и њено уобличавање у национални костим као препознатљив елемент визуелног идентитета Буњеваца у Војводини данас.

Кључне речи: народна ношња, национални костим, Буњевци, визуелни идентитет, Етнолошка збирка Музеја Војводине.

Братислава Идвореан-Стефановић
Музејски саветник – етнолог у пензији
Музеј Војводине
bratislavais@live.com

НЕКИ ТРАГОВИ ИЗОБИЧАЈЕНИХ ТЕКСТИЛНИХ ТРАДИЦИЈА КОД БАЧКИХ БУЊЕВАЦА

Апстракт: Некада је у свакој буњевачкој породици, као и у осталим етничким срединама ових простора, ткано платно у метражи првенствено фино ланено за свечану, као и грубље издржљиво кудељно за свакодневну употребу. Белу летњу ношњу типа дводелне панонске рубине (кошуља и гаће) код мушкараца, односно (оплећак и сукње) код жена, Буњевци су сматрали својим типичним *старовинским* оделом. Током друге половине 19. века, када није било буњевачке куће без *йрешилице*, *чекрка*, *сџана* (разбоја), Буњевка је прела вуну, лан и кудељу, бојила биљним бојама. Ткала је разнобојне украсне пешкире, чаршаве, као и шарене вунене торбе или *веленце* о којима данас нема ни помена. У овом раду бих скренула пажњу на два елемента домаћег тканог инвентара код бачких Буњеваца. Прво је прегача динарског порекла, првобитно ткана од вуне, а касније и од памука *мавеска*. Данас су такве прегаче сачуване у неким *долафима*, чак се и обнавља употреба за потребе фолклоризма. У другом случају смо на трагу успомене на давне вештине ткања Буњевки чији је понос било платно од памука *йџанчице*, по чему је назив *йџанки*, на коме је извођена префињена орнаментика, уткивањем нешто пунијег белог памука у исти раствор зева за преткивање *йџанчицом*. Ова техника *чончања*, *чунчања*, *зачунчаница* се директно повезује са старинском техником уткивања беле украсне потке по белој основи и примарној потки, иначе познатом на овим просторима.

Кључне речи: Буњевачка ткања, старовинско одело, панонска рубина, динарска прегача, платно *йџанки*, *зачунчанице*.

Татјана Бугарски
Виши кустос – етнолог
Музеј Војводине
tatjana.bugarski@muzejvojvodine.org.rs

ИЗРАДА ПРЕДМЕТА И СЛИКА ОД СЛАМЕ КАО СИМБОЛ ИДЕНТИТЕТА БУЊЕВАЦА

Апстракт: У раду се представљају облици стваралаштва који подразумевају обраду сламе, а који се негују у оквиру буњевачке заједнице у Бачкој. Посебно су описане технике које припадају традицијској култури, као и савремени облици овог стваралаштва. У оквирима традицијског друштва, коришћење сламе је било уобичајено у свакодневном животу, али је израда предмета од сламе припадала и ритуалној сфери. На темељу вредности које су везиване за употребу сламе у чувању традиције, она се и даље негује у различитим контекстима. На основу савремених, фолклоризованих облика употребе сламарских техника, као и избора тема и мотива, представља се њихов значај за неговање идентитета Буњеваца.

Кључне речи: предмети од сламе, слике од сламе, традиција, фолклоризам, Буњевци, идентитет.

Nikola Babić
dipl. ing. agronomije – u penziji
nikola.babic@yahoo.com

Kata Kuntić
Referent za kulturu
Centar za kulturu Bunjevaca, Subotica
kudbunjevka@gmail.com

NARODNI OBIČAJI KAO SAVREMENE MANIFESTACIJE (VELIKO PRELO I DUŽIJANCA)

Apstrakt: Kratak opis bunjevačkih običaja, njihovo razvrstavanje na „starovnske“, one koji su donešeni iz pradomovine i onih koji su nastali tokom istorije i boravka Bunjevaca u Bačkoj. Prikaz bunjevačkog običaja Dužijanca, i način slavljenja kroz vreme, pošto se njegovo obeležavanje vezuje za paganski period. Opis istorijskih događaja oko osnivanja *Pučke kasine* 1879. godine i održavanje Prvog bunjevačkog prela. Opis osnivanja Nacionalnog saveta bunjevačke manjine, sa spiskom imena svih članova saveta sva tri mandata, odabir četiri nacionalna praznika. Pravljenje prvih bunjevačkih simbola, zastave i grba. Određivanje načina njihovog obeležavanja, tokom 14 godina, koliko postoji nacionalni savet.

Ključne reči: Bunjevci, kultura, običaji, istorija, prikaz običaja, način proslave, simboli nacionalnog saveta.

Nikola Babić
Dipl. ing. agronomije u penziji
nikola.babic@yahoo.com

**ISTORIJA NOVOFORMIRANIH BUNJEVAČKIH INSTITUCIJA:
BUNJEVAČKA MATICA, NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE
NACIONALNE MANJINE, BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG
CENTRA I OSTALIH INSTITUCIJA ZA KULTURU
I INFORMISANJE**

Apstrakt: Rad opisuje novo buđenje svesti bunjevačke zajednice krajem XX i početkom XXI veka. Osnivanje prvih bunjevačkih institucija od Bunjevačke matice, Nacionalnog saveta, Bunjevačkog informativnog centra, Centra za kulturu Bunjevaca i ostalih bunjevačkih udruženja, koje zajedno rade na razvoju i unapređenju bunjevačke nacionalne zajednice. U radu će biti navedeni svi relevantni podaci u vezi sa reosnivanjem Bunjevačke matice, formiranjem Nacionalnog saveta, sastavom i radom sva tri saziva nacionalnog saveta, problemima i izazovima tokom četrnaestogodišnjeg rada, osnivanjem NIU Bunjevačkog informativnog centra i razvojem informisanja, te osnivanjem i tokom rada ostalih bunjevačkih kulturnih i informativnih udruženja.

Ključne reči: Bunjevci, osnivanje bunjevačkih institucija, Bunjevačka matica, nacionalni savet, informativni centar, očuvanje identiteta.

Др Владимир Ђурић
Научни сарадник
Институт за упоредно право, Београд
djuric.vlm@gmail.com

ОСТВАРИВАЊЕ И ЗАШТИТА МАЊИНСКИХ ПРАВА БУЊЕВАЦА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Апстракт: Предмет овог рада је анализа правног положаја Буњеваца у Републици Србији и остваривања и заштите њихових мањинских права у различитим сферама друштвеног живота. Правни оквир мањинске заштите у Републици Србији је веома широко постављен и у појединим аспектима увелико превазилази међународне и упоредне стандарде. Буњевци у Републици Србији имају статус националне мањине, али се заштита њихових мањинских права, у појединим сегментима, још увек не остварује у пуном обиму.

Кључне речи: Буњевци, мањинска права.

БЕЛЕШКЕ

Програм симпозијума и књига апстраката
КУЛТУРА И ИДЕНТИТЕТ БУЊЕВАЦА
18. фебруар 2017.

Издавач

Музеј Војводине, Нови Сад, Дунавска 35
www.muzejvojvodine.org.rs

За издавача

др Драго Његован

Уредник

др Драго Његован

Лектор

мр Лидија Мустеданагић

Технички уредник

Иван Кукуров

Штампа

Графоофсет, Челарево, Новосадска 78

Тираж: 200 примерака

ISBN 978-86-87723-83-2

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

316.7(=163.42)(497.113)(082)(048.3)

СИМПОЗИЈУМ "Култура и идентитет Буњеваца" (2017 ; Нови Сад)

Програм Симпозијума и књига апстраката / Симпозијум "Култура и идентитет Буњеваца", Нови Сад, 18. фебруар 2017, [уредник Драго Његован]. - Нови Сад : Музеј Војводине, 2017 (Челарево : Графоофсет). - 45 стр. , 24 cm

Ћир. и лат. - Тираж 200.

ISBN 978-86-87723-83-2

а) Буњевци - Културни идентитет - Зборници - Апстракти
COBISS.SR-ID 312394247